

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ТАЄМНИЦЯ В ПРАВІ»

Руслан СКРИПНИК

*відділ моніторингу та аналітичного забезпечення управління
патрульної поліції в Донецькій області
Департаменту патрульної поліції
м. Краматорськ, Україна*

В умовах стрімкої цифровізації суспільства, трансформації інформаційних процесів та дії правового режиму воєнного стану питання належного унормування та охорони таємниці в праві набуває особливої актуальності. Інформація дедалі частіше стає стратегічним ресурсом, а її неправомірне розголошення може завдати шкоди як окремій особі, так і державі загалом. У науковій літературі відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «таємниця в праві». І. Олійник зазначає, що «таємниця — це сфера об'єктивної реальності, яка недоступна розумінню людини та її сприйняттю внаслідок об'єктивно існуючого рівня науково-технічного знання, вона нерозривно пов'язана з тими відомостями (інформацією), які вже відомі окремій людині або групі осіб, але з різних причин приховуються ними від інших людей, груп осіб або держави»¹. Таке бачення дозволяє розглядати таємницю як правову конструкцію, що забезпечує межі доступу до чутливої інформації у взаємодії держави, суспільства та особи.

О. Гришук стверджує, що гарантії таємниці спілкування, приватного життя і персональних даних становлять ядро правового статусу людини, оскільки «конституційні гарантії таємниці — це інституційний фундамент, який визначає межі можливого втручання держави»². Відтак, термін «таємниця» у сучасному конституційному праві трактується як особливий інструмент балансування між публічним інтересом та автономією особи.

У юридичній літературі ми також простежуємо, що: «професійна таємниця поділяється на адвокатську, нотаріальну, медичну та інші спеціалізовані різновиди»³. Кожен із цих різновидів має власний предмет охорони, що визначається змістом професійної діяльності.

¹ Олійник, І. І. (2015). *Визначення «таємниці» як сфери недоступної реальності в праві* [Кандидатська дисертація, Міжрегіональна Академія управління персоналом]. Репозитарій МАУП. <http://library.iapm.edu.ua/>

² Гришук, О. В. (2022). *Теорія конституційного права: підручник*. Юрінком Інтер.

³ Загальна характеристика та види професійної таємниці. (2022). *Studies.in.ua: науково-інформаційний інтернет-портал*. <https://studies.in.ua>

У сфері медичного права О. Банчук, у своїй монографії, зазначає, що «лікарська таємниця виникає на перетині приватного та публічного права і потребує балансування прав пацієнта з обов'язками держави у сфері охорони здоров'я»⁴.

Окремий напрям сучасних досліджень таємниці у праві пов'язаний із кримінальним правом. А. Ткачик, у своєму дисертаційному дослідженні, зазначає, що «таємниця спілкування може бути обмежена лише за умов, визначених законом, і за наявності пропорційного співвідношення між потребами кримінального провадження та правами людини»⁵. Дослідниця підкреслює складність інституту таємниці спілкування.

Закон України «Про державну таємницю» визначає державну таємницю як «вид інформації, що охоплює відомості у сферах оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин тощо, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці»⁶. Таким чином, законодавець встановлює інституційну рамку для охорони інтересів держави, визначаючи механізми доступу, ступеня секретності та процедури контролю.

О. Юніна та В. Шаблія, наголошують, що «кримінально-правова оцінка розголошення державної таємниці передбачає урахування ролі експерта з таємниць та особливостей кваліфікації діяння»⁷. Автори підкреслюють важливість експертного елементу в доказуванні факту розголошення та аналізують колізії законодавства у сфері секретної інформації.

Таким чином, сучасні підходи до визначення категорії «таємниця в праві» формуються шляхом взаємодії між теорією, галузями права та законодавством. Таємниця виступає багатовимірною категорією, що охоплює приватні, професійні, комунікаційні та державні інтереси, а її обмеження можливе лише за умов суворого дотримання принципів верховенства права та пропорційності.

⁴ Банчук, О. А. (2014). *Лікарська таємниця у приватному та публічному праві: монографія*. Конус-Ю.

⁵ Ткачик, А. Б. (2021). *Таємниця спілкування та її обмеження в кримінальному провадженні* [Дисертація доктора філософії, Львівський національний університет імені Івана Франка]. Репозитарій ЛНУ ім. Івана Франка. <https://lnu.edu.ua/>

⁶ Закон України про державну таємницю, № 3855-ХІІ (1994). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>

⁷ Yunin, O. S., & Shabliy, V. V. (2025). Disclosure of state secret: criminal legal aspect. *Pravo i suspilstvo*, (1), 142–148. <https://doi.org/10.32782/2022-1-22>